

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Стаття присвячена аналізу та застосуванню методичних прийомів на уроках географії. Особлива увага приділяється інноваційним методичним прийомам: «дайджест», «інфографіка», «геополітичний коментар подій». Приведено приклади застосування прийомів «дайджест», «інфографіка», «геополітичний коментар подій» на уроках географії. У висновку автори пропонують правила використання інноваційних прийомів навчання (вік учнів, мета прийому, роль учителя, дозована інформація), особливі умови (позитивні, відносини між учителем і учнями, демократичний стиль викладання, співробітництво між вчителем й учнями, учнями між собою, використання різноманітних форм і методів подання інформації), чітку організацію застосування цих прийомів.

Ключові слова: методичні прийоми навчання, «дайджест», «інфографіка», «геополітичний коментар подій».

Постановка проблеми. Успіх процесу навчання географії значною мірою залежить від ставлення учнів до засвоєння знань та мотивів навчально-пізнавальної діяльності. Активність учнів характеризується ставленням до навчання, бажанням спілкуватись із вчителем. Однією з головних умов ефективного уроку є пізнавальний інтерес до предмета. Засобами формування пізнавальних інтересів до вивчення географії можуть бути: цікавий виклад матеріалу, створення сприятливого емоційного стану, ставлення самого вчителя до учнів чи певних актуальних проблем. Інноваційна освіта ХХІ століття передбачає засвоєння знань не в готовому вигляді, а в процесі активної самостійної розумової діяльності школяра. Щоб активізувати пізнавальну діяльність учнів вчитель використовує різноманітні методи, способи і форми навчання, які стимулюють учнів до виявлення активності та самостійності.

Формулювання мети. Мета роботи – це аналіз та застосування деяких інноваційних методичних прийомів на уроках географії, а саме «дайджест», «інфографіка», «геополітичний коментар подій».

Виклад основного матеріалу. *Метод навчання* – це впорядкований спосіб взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів, що спрямований на досягнення мети освіти, а під *прийомом* навчання розуміють певну частину методу, його структурний елемент. *Метод* – це спосіб роботи, який охоплює

весь її шлях. Тоді як *прийом* застосовується тільки для окремих разових дій. Реалізація методів здійснюється за допомогою методичних прийомів.

Методичні прийоми навчання – це способи організації навчальних дій школярів на основі застосування різноманітного поєднання засобів і форм навчання з метою реалізації методів навчання, спрямованих на розвиток пізнавальної діяльності учнів [3]. Серед інноваційних методичних прийомів слід згадати: «дайджест», «інфографіка», «геополітичний коментар подій».

Прийом «Дайджест». Вивчаючи фізичну географію, економічну і соціальну географію України та світу в умовах дуже обмеженого часу на засвоєння матеріалу, необхідно вирішити ряд складних навчальних та виховних завдань, сформулювати у свідомості учнів реальну, правдиву картину буття держави і всієї планети. Труднощі у викладанні полягають у тому, що на політичній карті світу, в соціально-економічному розвитку країн і регіонів відбуваються постійні зміни і учням цікаво дізнаватись як змінюється світ і пріоритети у ньому. Один із прийомів, що допомагає у цьому – «*Дайджест*».

Дайджест (преса) (англ. Digest – стислий виклад, резюме) – інформаційний продукт (видання, стаття, підбірка), який містить короткі анотації та основні положення статей, або в якому стисло передається зміст найцікавіших публікацій за певний період [1].

Вчитель дає випереджальне завдання окремим учням: підготувати інформаційний продукт – «дайджест» на основі статей періодичних видань, інтернету, в якому стисло передається зміст найцікавіших публікацій за певний період. Час виступу – 5-8 хвилин. На обговорення дискусійних питань – до 5-10 хвилин. Даний прийом має широке коло застосування, під час вивчення різних тем на етапі уроку вивчення нового матеріалу.

Прийом «Інфографіка». Вивчаючи населення світу, галузі господарства, макроекономічні показники ефективним є використання статистичних матеріалів, побудова графіків, діаграм, різноманітних рейтингів. Учні старших класів цікаво аналізувати «*Інфографіки*» за матеріалами інтернету або створені власноруч під час виконання практичних робіт.

Інформаційна графіка або *інфографіка* (англ. Information graphics; infographics) – це графічне візуальне подання інформації, даних або знань, призначених для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації [4]. Вона може покращити сприйняття інформації, використовуючи графічні матеріали для того, щоб підвищити можливості зорової системи людини бачити моделі і тенденції.

Інфографіка – це будь яке поєднання тексту і графіки для швидкої і зрозумілої подачі інформації. Інфографіка розповідає «просто про складні речі». Читати довгі тексти сучасні учні не бажають, їм це не цікаво. 40% людей краще реагують на візуальну інформацію. Зорове сприйняття і краще запам'ятовується. Процес створення інфографіки можна розглядати як візуалізацію даних, створення інформаційних схем та моделей подання інформації. Інфографіку можна створити вручну за допомогою простих повсякденних інструментів, таких, як міліметровка, олівці, маркери і лінійки. Тим не менш, сьогодні вони частіше створюються за допомогою комп'ютерних програм, що часто є швидшим і простішим. Є також ряд спеціалізованих веб-сайтів та інструментів, які можуть бути використані для побудови інфографіки. Сьогодні чимало учнів мають необхідні знання з інформатики і володіють сучасними інструментами для того, щоб самостійно побудувати діаграми, графіки, таблиці по заданій темі.

Теми уроків географії, де можна використати цей прийом: 10 клас – «Кількість населення. Відтворення населення. Демографічні процеси і демографічна політика», «Міграційні процеси і міграційна політика держав. Причини та проблеми зовнішніх міграційних потоків», «Трудові ресурси. Проблеми зайнятості й безробіття», а також при вивченні особливостей галузевої структури господарства країн. 9 клас – «Міграційні процеси в Україні, їх інтенсивність і географія. Статеві-віковий склад населення, його наслідки», «Трудові ресурси України та їх географія, порівняння з іншими країнами. Проблеми зайнятості населення», «Економічний потенціал України», при вивченні галузей господарства.

Етап уроку: вивчення нового матеріалу.

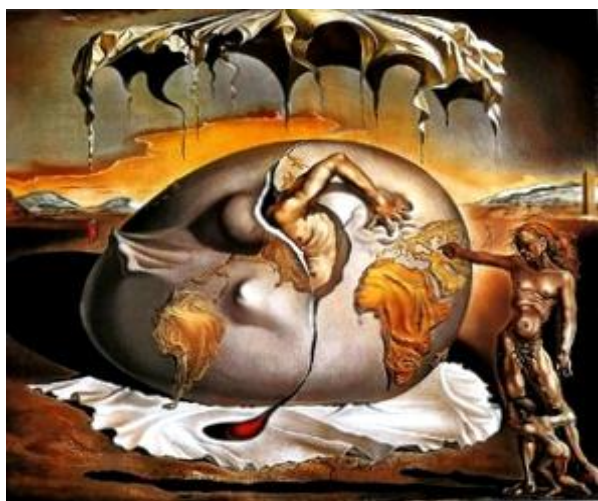
Завдання для учнів: Випереджаючі завдання окремим учням: «Скласти графік динаміки населення України за останні 20 років»; «Скласти графік динаміки населення світу за останні 50 років»; «Скласти кругову діаграму національний склад населення України» та ін. Учні складають інфографіку та на уроці її аналізують.

Прийом «Геополітичний коментар подій». Доцільно під час вивчення деяких тем запропонувати учням скласти «Геополітичний коментар подій».

Теми уроків географії, де можна використати: «Етапи формування політичної карти світу», «Країни Європи», «Держави-сусіди України» 10 клас; «Економіко-географічне та геополітичне положення України» 9 клас.

Етап уроку: мотивація або вивчення нового матеріалу.

Завдання для учнів: Показати учням репродукцію картини Сальвадора Далі «Геополітичне немовля» і запропонуйте прокоментувати її.

Розгадка картини криється в даті її створення (1943 р.). Війна в розпалі. Потоки крові ллються по всьому світу. Але художник вже бачить в муках народжується нове суспільство. Людство, якому тісно в рамках вмираючої епохи, люто скидає кайдани. Немовля, що спостерігає за народженням нового суспільства, налякане, ховається в ногах своєї матері, але погляду не відводить. Через півстоліття це немовля стане тим, хто буде керувати світом, новим, іншим... Людство постійно знищує себе, а потім допомагає собі відродитися, щоб знову знищувати. У цьому загадка людського існування. Всяке народження дає надію, але майбутнє зовсім туманно. І тільки велика крапля крові, що стікає з тріснутої оболонки, змушує глядача думати про страждання й трагедії переходу з одного стану в інший.

Як змінилось геополітичне положення України за останні роки ?

Війна в Україні є логічним продовженням того, що українське суспільство називає Майданом. Це багаторівнева боротьба: боротьба середнього класу проти корупції та за прозору ринкову систему, боротьба антиімперіалістична, тобто боротьба із знищенням всього російського в Україні, що збереглося з радянських часів, та боротьба ментальна, те, що отримало назву «Революція Гідності». Війна на Донбасі та внутрішні реформи України – це тільки дві форми одного й того самого розвитку. Країна повинна реформуватися та розвиватися, тільки таким шляхом можлива перемога у паралельних війнах, які ведуться в Україні на даний момент.

Наступним етапом є встановлення поняття «геополітика» та «геополітичне положення країни». Підходи до визначення геополітики надзвичайно різноманітні: від ототожнення її з мистецтвом управління загальносвітовим процесом, державою чи іншою спільнотою, через твердження, що геополітика є цілісною самостійною наукою, до визнання її світоглядною концепцією майбутнього [2]. Розглядаються різні підходи до визначення геополітики.

Під час використання інноваційних прийомів навчання необхідно дотримуватися певних правил: брати до уваги вік учнів, чітко усвідомити мету прийому, правильно визначити роль учителя. Зміст матеріалів може бути коротким чи довгим, може викладатися конкретно або узагальнено. Слід утримуватися від надмірно насиченої інформації та інформації, що не має безпосереднього відношення до теми, що розглядається. Дозована інформація дозволить учням швидко зрозуміти суть проблеми та шляхи її вирішення. Найбільш ефективними є підходи, які направлені на те, щоб залучати учнів у активне, спільне і засноване на критичному аналізі навчання.

Для цього необхідно: 1. Довірчі, принаймні позитивні, відносини між учителем і учнями. 2. Демократичний стиль викладання. 3. Співробітництво в процесі уроку вчителя й учнів і учнів між собою. 4. Опора на особистий досвід учнів, використання в навчальному процесі яскравих прикладів, фактів, образів.

5. Використання різноманітних форм і методів подання інформації, різних видів діяльності учнів. 6. Включення зовнішньої та внутрішньої мотивації діяльності.

Запорукою успішності використання інноваційних прийомів є також їх чітка організація: ретельне планування, дотримання правил ведення дискусії усіма її учасниками, обов'язкове дотримання регламенту. Важливим є добре продумане й ефективно реалізоване керування перебігом дискусії з боку вчителя, а саме: надання учням часу для обміркування питань, утримання від питань подвійного сенсу, дотримання теми і мети дискусії, вміння формулювати уточнюючі питання, попередження надмірних узагальнень, заохочування учнів до поглиблення думок.

Висновки. Щоб досягти високого рівня викладання географії необхідно постійно перебувати в пошуку ефективних форм і методів навчання. Для цього потрібно враховувати, насамперед, особистість дитини, яка здобуває в школі знання, розвиває здібності, збагачує інтелект, набуває досвіду поведінки у різних життєвих ситуаціях. Це одна з найважливіших умов формування творчої та соціально-адаптованої особистості.

Література

1. Великий поліграфічний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pushel.ru/polyslovar/daigest.html> 2. Політична географія і геополітика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/geographic/geopolitica/33.html> 3. Топузов О.М. Сучасні методичні прийоми навчання географії / О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна // Географія та основи економіки. – 2011. – № 6. – С. 33-36. 4. Heer, J., Bostock, M., Ogievetskey, V. (2010). A tour through the visualization zoo. Communications of the ACM, 53(6), 59-67.

Summary

O.S. Danylchenko, N.M Tkachenko. Use of innovative teaching methods in geography class.

This article analyzes the use of teaching methods in geography class. Special attention is given to innovative teaching methods: «digest», «infographics», «geopolitical comment of events». Examples of application methods «digest», «infographics», «geopolitical comment of events» in geography class are given. In conclusion the authors emphasize the rules for the use of innovative methods (students' age, the goal of the method, the role of a teacher, measured out information), special conditions (positive relationship between a teacher and pupils, democratic style of teaching, collaboration of teachers and students, students with each other, using various forms and methods of presenting information), efficient ways of using these techniques.

Keywords: teaching methods, «digest», «infographics», «geopolitical comment of events».